

Poul Vendelbo Løvenørns Barndomshjem og Forældre.

Af A. Tuxen.

Blandt Frederik IV. og Christian VI.s Mænd findes der næppe nogen mere harmonisk og tiltalende Skikkelse end P o u l V e n d e l b o L ø v e n ø r n . Hvor eventyrlig end hans Karriere begyndte, var han alt andet end en Eventyrer, men en dygtig og paalidelig Personlighed; hvor højt han end naaede paa Rangstigen, vedblev han at være jævn og ligetil; blandt Kongernes Omgivelser var han Danskhedens mest udprægede Repræsentant, der henvendte sig til sin Herre paa Modersmaalet, som han skriftligt behandlede med Lethed og Lune. Han var en djærv og livsglad Natur, der arbejdede sig frem »uden Krogveje til de højeste Stillinger i Staten, altid med aaben Pande og med et venligt Sind imod hvem han kom i Berøring med¹⁾. Betegnende er det, at han forstod at vinde to saa diametralt modsatte Naturer som Frederik Wilhelm I. og dennes Søn, den senere Frederik den Store.

I den senere Tid har E. Holm i »Danmarks og Norges Historie 1720—1814« og Generalstaben i »Bidrag til den Store Nordiske Krigs Historie« spredt fuldt Lys over enkelte Afsnit af Løvenørns Liv; men hans Biografi er endnu ikke skreven. De to ældre Levnedbeskrivelser, der foreligger²⁾, er i ingen Henseende tilfredsstillende; E. Holms Artikel i Dansk Biografisk Lexikon er selvfølgelig baade god og paalidelig men kortfattet. De Meddelelser, der nedenfor skal gives, er i og for sig ret ubetydelige; de fremmer ikke Kendskabet til Løvenørns Livsgerning og kun i meget ringe Grad til hans Livsførelse, men de vil ganske fjærne »det fast uigennemtrængelige Mørke«, der efter hans Biograf G i e s s i n g s Udtalelser, omgiver hans Herkomst; et Mørke, der dog ikke har været tættere, end at man stadig har vidst, naar og hvor han var født, hvad hans Fader hed, og hvilken Stilling denne ved sin Død beklædte. Men det er rigtignok ogsaa alt.

»Anno 1679 den 11. Marts gjorde Thomas Poulsen, barnefødt i Vendsyssel, Kjær Herred i Øster Hassing By, hans

¹⁾ E. Holm i Dansk Biogr. Lex. B. X.

²⁾ Løvenørn, en historisk Fremstilling, udarbejdet med Benyttelse af General-Commissariats-Collegiets m. fl. Arkiver ved H. P. Giessing. Kjøbenhavn 1848.

Gamle Eiere af Bregentved fra 1382 til 1740. Af Chr. H. Brasch. XXVII. Poul Løvenørn. S. 350—497. Kjøbenhavn 1873.

borgerlige Ed her paa Horsens Raadstue for velvise Borgmester og Raad og skal give, som han strax betalte, til Borgerskabs Penge 1 Rdlr. og desforuden skal lægge en Stenbro, som hannem bliver forevist¹⁾. Det var denne Mand, der blev Poul Vendelbos Fader. I Borgerbrevet, i Horsens Kirkebøger og i næsten alle de Dokumenter, hvor han nævnes, kaldes han kun Thomas Povelsøn, men selv skrev han sig *Th. Pouelsz Vendelbo*²⁾, og i Omtale benævnte man ham og hans Sønner paa samme Maade³⁾, skønt ingen af dem havde faaet Navnet i Daaben. Selv har han naturligvis først lagt sig det til efter at have forladt Vendsyssel; maaske har ogsaa hans to Brødre, af hvilke den ene boede paa Sjælland, den anden paa Lolland⁴⁾, baaret det; det er ikke rimeligt, at Tilnavnet tidligere »jævnlig har været brugt i Familien⁵⁾.

Alle Løvenørns Biografer siger, at Th. Poulsen var *H a a n d v æ r k e r*; dette er urigtigt, han var *H a n d e l s m a n d*⁶⁾. Naar det i hans Borgerbrev udtales, at han skal lægge en Stenbro, ligger deri, at han var Husejer; det var han ogsaa; hans Ejendom laa paa *S ø n d e r g a d e* paa den nordre Side, »mellem Jens Christensen Raadmands paa den østre og Jørgen Pedersen Tonboes paa den vestre Side«, og strakte sig »Nør paa, ind til J. P. Tonboes øde Biugsted bagved vedtager«. Huset har næppe været ret stort, det havde ingen Have, derimod Gaardsrum med Brønd⁷⁾.

Horsens Byarkiv er noget defekt; Pantebøgerne begynder først 1682, Kirkebøgerne 1680. Det kan derfor ikke bestemt siges, naar Thomas Poulsen købte sin Ejendom, eller naar han indgik Ægteskab; men da han jo tog Borgerskab 1679, og da hans ældste Søn, *N i e l s*, blev døbt 13. August 1680⁸⁾, er det rimeligt, at begge Dele har fundet Sted først nævnte Aar. For Resten kan det gerne være, at hans Hustru har bragt ham Huset i Medgift; thi hun maa have været født 1641⁹⁾, og *A n n a N i e l s d a t t e r* var saaledes ret moden, da hun indgik Ægteskab; om hun var ældre end Manden, kan ikke oplyses, da Øster Hassings Kirkebog ikke findes, og hans Alder ved hans Død ikke kendes, heller ikke, om hun tidligere har været gift.

1) Horsens Borgerskabs Protocol.

2) Horsens Bys Auctions Protocol 1682—1689.

3) Horsens Skifte Protocol 1693 og 1708—09, hvor Navnet bogstaveres *W i n d e l b o e*, saaledes som det naturligvis har været udtalt.

4) Nævnte Skifte Protocol 1693.

5) Biogr. Lex.

6) Horsens Bys Pantebrevsprotocol 10/2 1685.

7) Ibidem.

8) Horsens Kirkebog.

9) Ved sin Død 23/8 1708 var hun 67 Aar gammel. Horsens Kirkeb.

I knap 6 Aar boede Parret paa Søndergade. Den 10. Februar tog Peder Jørgensen Flensborg, Borger og fornemme Handelsmand her udi Horsens, ærlig, agt- og velfornemme Mand, Thomas Poulsen, Borger og Handelsmand her udi Byen, udi Haand og solgte, skødede, oplod og aldeles afhændede til ham en hans Gaard, Grund, Bygning, Gaardsrum, Havejord, liggende udi Horsens paa den vestre Side i Hospitalsgaden imellem Sal. Peder Sørensen Bundtmagers Arvingers Hus og Ejendom paa den søndre og Laurids Jensen Feldbereders Hus og Vaaning paa den nordre Side. Hospitalsgaden gaar fra Søndergades vestligste Ende Syd paa mod Aaen, og Thomas Poulsens nye Ejendom, der stundom kaldes Hospitalsgaarden, strakte sig Vest paa, til »Byens Mosejord og Engslet vedtager«¹⁾. Købet var nærmest et Mageskifte; thi samme Dag overtog Peder Jørgensen Flensborg Huset paa Søndergade.

Hospitalsgaarden var en ret anselig Ejendom med Stueetage, Kælder, Loft og Kvist, Port, Bryggers og Stald, Brønd, Gaard og Have; den var vurderet til 450 Sletdaler, senere til 400 Rigsdaler²⁾. Den 28. April 1685 optog Thomas Poulsen en Prioritet paa 200 Sletdaler deri til 6 % Rente³⁾; den blev først indfriet længe efter hans Død. Ellers var Ejendommen ubehæftet, og det samme gjaldt »den nye Bod ved Aaen«, som ogsaa tilhørte Thomas Poulsen; den var forsynet med Have og var udlejet; til Skifteefterretning var den vurderet til 75 Sldr.⁴⁾. Horsens, der ved Aarhundredets Begyndelse havde været en blomstrende By, var bleven haardt medtaget i Christian IV., og Frederik III.s Krige. I Aaret 1627 havde den talt 123 Gaarde, 158 Huse og 302 Boder; men 1682 var Tallene gaaet ned til 87, 72 og 279; endnu længe efter lød der Veklager over de mange forladte Huse og øde Byggepladser⁵⁾. I 1685 betød det altsaa ikke saa ganske lidt at eje Gaard og Bod i Staden.

¹⁾ Horsens Pantebrevsprotocol $10\frac{1}{2}$ 1685. I samme Protocol siges under $28\frac{3}{4}$ 85, at Ejendommen strakte sig til Byens nye Mur. I 1693 tilhørte Naboejendommene mod Syd og Nord henholdsvis Thomas Jensen Bager og Lorens Pedersen Alrø (Horsens Skifteprotokol).

²⁾ Horsens Skifteprotocol $30\frac{3}{8}$ 1693, $29\frac{3}{8}$ 1708 og $29\frac{7}{7}$ 1709. Rigsdaleren, der inddeltes i 6 Mark à 16 Skilling, var nærmest kun en Regningsenhed; Sletdaleren eller Kronen, der anvendtes i daglig Handel og Vandel, var kun 4 Mark. Rigsdalerens virkelige Værdi var i Nutidens Penge i 1685 ca. 3.80 Kr., men Købeevnen var vel omtrent $2\frac{1}{2}$ Gang større, om end i et noget forskelligt Forhold overfor de forskellige Omsætningsgenstande. Rigsdaleren kan altsaa sættes til 9,50 Kr. og Sletdaleren til 6,33 Kr.

³⁾ Horsens Pantebrevsprotocol $28\frac{3}{4}$ 85.

⁴⁾ Horsens Skifteprotocol $30\frac{3}{8}$ 1693.

⁵⁾ Trap: Beskr. af Danmark, 3dje Udgave. B. V. S. 87. Horsens Copibog, begyndt 1698, indbunden sammen med Auktionsprotokollen.

Denne Gaard blev Poul Vendelbos Barndomshjem. Meget nær ved Aldersgrænsen, næsten 45 Aar gammel, var Anna Nielsdatter, da hun den 5. April 1686 fødte sin anden og sidste Søn. Den 9. April blev han døbt i St. Ibs Kirke af Magister P e d e r R a s m u s s e n R y t t e r, der med sære, vanskelig læselige Hieroglyfer i Kirkebogen har præntet: T h o m a s P o v e l s ø n s P o v e l. En anden Haand har i Marginen tilføjet: Poffel Thomis i Hospitalsgade¹⁾.

De forskellige Rums Udstyrelse og Benævnelse fremgaar af Skifteprotokollerne; men hverken her eller i Pantebøgerne findes en egentlig Beskrivelse af Ejendommen. At dømme efter Møblernes Antal og Størrelse maa Værelserne dog have været ret anseelige. Langs Gadestuens Vinduer løb der ligesom i Bøndergaardene en lang Bænk; foran den stod det store Bord med »lukket Fod«, med en kort Bænk for den ene Ende og endnu en Bænk ved den anden Langside; en Asketræs »Bagstol«²⁾ var formodentlig Højsædet, og har vel staaet ved den øverste Bordende. Langs Væggene og i Hjørnerne stod sandsynligvis den store udhugne Egekiste, den jærnbeslagne »halve Kiste« med Kisteklæderne, der senere skal omtales, det grønmaalede Skab med sine 5 aflaaede Rum, det lille Skab, Stolpesengen med Ramme og den store Jærnkækkelovn med »Tuude og Fod«, ved Siden af denne sandsynligvis den store »Kringstol«³⁾, muligvis ogsaa en af de brune »Mandsstole«⁴⁾, hvoraf Huset ejede hele 7. Det ser i øvrigt ud til, at man ved Skifteforretningen har flyttet en Del Stole ind i Gadestuen, da Enken med Lavværge, Børnenes Formynder, Borgmester, Raadmand, Byfoged, de 4 Vurderingsmænd og Skrивeren dog skulde have noget at sidde paa; i denne Stue stod nemlig under Optællingen 12 Stole, i de andre Værelser næsten ingen. Borde og Bænke var af simpelt Fyrretræ, og Stolene var maalede; men et hjemmesyet gulhvidrødt Tæppe dækkede Bordpladen, Bænkene var belagte med Hynder: en 3 Alen lang flamsk, sort og gul, og en 5 Alen lang med grøn Bund; de haarde Stole blev helt magelige at sidde paa, naar de flamske Hynder med Læderbund eller Kalveskind under, hvoraf Huset ejede henved en halv Snes Stykker, blev lagt paa Sæderne. Stolpesengen var omhængt med Spærlagen af hjemmegjort Tøj, blaat og hvidt med Kappe og Frynser. Ganske hyggeligt maa det

¹⁾ Giessing meddeler S. 5, at Pastor P e t e r T e t e n s i Horsens sammen med Kordegnen har gennemgaaet Kirkebogen og givet ham en Afskrift af Poul Vendelbos Døbeattest. Paa Afskriften staaer der ved flere Tal og Navne tilføjet: »utydeligt« eller »ulæseligt«. Saa slemt er det dog ikke.

²⁾ Lænestol.

³⁾ Ligesaa.

⁴⁾ Træstole, vistnok uden Ryg.

hele have taget sig ud, naar Morgensolen skinnede ind gennem de smaa blyndfattede Ruder og lyste paa Møblerne i Stuen og paa Planterne i de kostbare Tin Urtepotter, der stod i Vinduskarmene. Et helt festligt Præg kunde Stuen faa, naar Bordet ved Aftenstid blev duget med en af de store Drejels Duge, naar Lyset i Malmstagen spejlede sig i de blankskurede Tintallerkner, Fade og Kander, og spillede paa det store og det lille Sølvbæger og Sølvskeerne, Husets kosteligste Værdigenstande.

Det turde blive for vidtløftigt at skildre Husets øvrige Værelser: den inderste Stue med Kakkellovn, Sengekammeret, det lidet Kammer ved Bryggerset og Kammeret over Porten. De var alle udstyrede med Borde, Bænke, Skrin og Skabe; i et Par af dem fandtes Senge og Slagbænke; alt bærer Præg af jævn Velstand, medens der ikke spores nogen Luxus, medmindre man hertil vil regne Malerierne: et malet Stykke om en Komet, »et do. med de 2 Susanne Skanke«, 11 »alluminerede« Stykker, 13 »mindre Papirstykker«. Hele Stadsen er vurderet til 3 Daler, hvad der tyder enten paa Sagernes ringe Kunstværdi eller paa Vurderingsmændenes ringe Kunstforstand. I øvrigt vurderer ogsaa Nutidens Taxatricer »Skilderier« meget lavt.

I det 17. Aarhundrede satte man sin Formue i Sengklæder, der var ubegribelig kostbare: en god Dyne vurderedes lige med en Ko. Thomas Vendelbo og hans Familie hvilede blødt og godt paa deres sribede Bolsters Underdyner og havde let ved at holde Varmen under de tunge uldne Overdyner, medens Hovederne sank ned i de bløde Bolsters Hovedpuder, der laa ovenpaa de svære Hoveddyner. Af de 3 Slags Dyrer besad Huset 6, af Hovedpuder 9; flere af Sengene var jo Tomandssenge, hvortil der hørte dobbeltbrede, fine Hørgarns Lagner, 4 Alen lange. Til de andre Senge havde man baade Hør- og Blaargarnslagner, i alt dog kun en halv Snes Par. Man tager næppe fejl, naar man lægger den lille Poul i Kurvesengen, dækker ham med »en gammel sribet liden Overdyne« og lader ham lægge sit lille Hoved paa »en mindre blaa-sribet Hovedpude«. Niels har maaske hvilet i Slagbænken; derimod faar det staa hen, om Forældrene har benyttet Stolpesengen eller den kostbarere Himmelseng, hvis Spærlagen med Kapper og Dækner ogsaa var af solidt hjemmegjort Tøj.

Husets eneste Spejl fandtes i Sengekammeret; det er naturligvis særlig bleven benyttet af Anna Nielsdatter, under hvem Spinderokkene, Garnvinderne og Syskrinet sorterede. I Køkken, Spisekammer og Bryggers har hun været eneraadende, tildels vel ogsaa i Kælderen. Køkkenet var meget vel forsynet med det fornødne »Jærnfang«, Kobber-, Messing- og Tintøj, Trefødder, »Brand Jærn« og Bradspid, større og mindre Potter og Kedler, Gryder og Pander,

Fyrfade, Kander, Maal og Vægt. I Spisekammeret fandtes Madskab og Brødkurv, forskelligt Blikktøj, store og smaa »Boteller« og Sylteglas. Den store Kobberkedel og den kostbare Brændevinskedel med alt sit Tilbehør stod i Bryggerset sammen med en Masse andre Remedier: store Egekar og Baljer, Mængkar og Maskbaljer, Spande og Drankbimpler, Dejgtrug og andre Trug, Kærne, ja endog et Vinfad. I Kælderen opbevaredes Øl og Brændevin paa Tønder og Fade; her stod Saltetruget, Kruse og Kander, Tragter m. m. til Øl- og Brændevinstapning. Paa Loftet laa adskillige Tønder Malt, Brodkorn og Ærter, her stod en Del Tønder af forskellig Størrelse, Skæppemaal og Fjerdingskar, Sælde¹⁾ og Sold, og her laa en Del Sække, Hegler, Skuffer, Stob og Løber²⁾ foruden forskelligt Ragelse. Naar hertil føjes de nødvendige Havebrugsredskaber og Husflidsværktøj, kan man gøre sig et Begreb om, hvorledes Poul Vendelbos Barndomshjem var udstyret. Endnu skal kun nævnes de 2 hjælmede Køer og de 4 Svin, saa forstaar man, at Anna Poul Vendelbos havde Brug for sin Kærne og sit Saltetrug.

Thomas Poulsen var ikke nogen almindelig Almuesmand. Hans Bogsamling var ganske vist ikke stor, men den indeholdt adskillige gedigne Værker, f. Ex. »Aandelig Brøndspring«, »Den hedenske Philosophie« og en Del Ligprædikener; den mest værdifulde Bog var imidlertid en »in 4° med rent Papir«. Den kunde blive til alt muligt; thi den ældre Vendelbo skrev en smuk, fast og flydende Haand, og hans Retskrivning var mere konsekvent, end man i de Tider var vant til³⁾. Trods sine boglige Kundskaber synes han dog ikke at have været benyttet til ret mange borgerlige Ombud; i 1681 blev han dog sammen med 3 andre valgt til Sandemand⁴⁾. Dette kom maaske af, at han tidlig fik Beskikkelse som den ene af Byens to Bedemænd til Begravelser. Formodentlig har dette fundet Sted, kort efter at Begravelsesforordningen af 7. November 1682 var udkommen. Der tildeltes ham og hans Kollega Eneret til at bede til Begravelser, »klæde enhver sine Lig« og foretage alt øvrigt til Jordefærd hørende. Af fornemme Lig af Købmandslavet skulde de nyde 3 Daler for en Voxen, 2 for et Barn, af mindre formuende 2 og 1, af de gemene og lidet formuende 1½ og 1, af alle andre Lav 2 og 1 Daler⁵⁾. I 1687 beskikkede Magistraten i Horsens »paa Hs. Kgl. Majestæts allernaadigste Behag Thomas Poulsen, Borger og tilforn forordnede Bedemand til Begravelser

¹⁾ Trækasse med Halmbund, anvendtes til Æltning af Dejg.

²⁾ Kurv bunden af Halm eller Vidier.

³⁾ Horsens Bys Auctions Protocol 1689 er ført af Th. P.

⁴⁾ Horsens Borgerskabs Protocol.

⁵⁾ Horsens Bys Befalingsbog ³/₁₀ 1693: Instrux for Th. Poulsens Efterfølger; hans egen Bestalling er ikke funden.

her sammesteds endog til alle her paa Stedet forefaldende Trolovelser og Bryllupper, udi hvilken Bestilling han sig fornemlig skal forholde efter Allerhøjeste Hs. Kgl. Majestæts allernaadigste Forordninger«. Man udtaler Haabet om, at han flittig og vel vil betjene alle, da han i modsat Fald »samme Bestilling vil forlostig være«. For sin Umage skulde han efter Folks Formue og Lejlighed for at bede til Trolovelse nyde henholdsvis en Rigsdaler, en Sletdaler og 2 Mark; Bryllupstaxterne var dobbelt saa høje. »Og som man ikke alene formoder, at Borgerskabet paa den Maade med meget ringere Bekostning dertil kommer, end de hidtil gjort haver, mens endog at Thomas Poulsen, naar han det alene nyder, noksom for sin Umage kan vorde aflagt, saa skal det hermed være alle og enhver her paa Stedet forbuden paa andre Maader eller ved nogen anden at lade bede under vedbørlig Straf«. Meget fattige Folk, der »for Tvistighed at forekomme« havde erhvervet et af Øvrigheden udstedt, med Raadstueseglet forsynet, testimonium paupertatis, behøvede ikke at benytte den forordnede Bedemand, men maatte tage, »hvem de dertil kunde formaa«. Bestillingen konfirmerede Kongen den 26. November 1687, og den bevares endnu, forsynet med Christian V.s smukke Underskrift og Segl¹⁾. Et Par Aar senere blev den ret lukrative Bestilling som Auktionsmester overdraget Thomas Poulsen²⁾, men destoværre for ham blev Auktionsvæsenet ved Forordning af 4. Marts 1690 henlagt under By-Herreds- og Birkefogder.

Statelig må Bedemanden have taget sig ud, naar han skred ned ad Gaden iført sort Klædes Kjole, sorte Benklæder, sorte Strømper og Sko, hvid Hølsklud og sort Hat, med den lange sorte Klædes Kappe over Skuldrene; men han kunde blive endnu elegantere, naar han anlagde den »fine Collör de Lu klæ Kjol«, den »foriede Lue med Agramaner paa« og de linnede Strømper til de fine sorte Læderbuxer. Den graa, hjemmegjorte Kjole med Brystdug (Vest), de gamle Buxer med Tinknapper udi, de uldne Strømper og Tøflerne var dog formodentlig den Dragt, hvori han befandt sig bedst. Foruden de nævnte Klædningsstykker besad han endnu en Del Over- og Undertøj; hans Garderobe var vurderet til 70 Daler, omtrent det samme som Boden ved Aaen med Have og det hele, og saa er der endda ikke taget Hensyn til Sølvknapperne, hvoraf han ejede ikke mindre end 15 Dusin, store og smaa, som tilsammen vejede 34 Lod og var vurderede til 27 Daler 3 Mark 5 Skilling³⁾.

¹⁾ Horsens Raadstuearkiv, Nr. 26 C. ²⁶/₁₁ 1687. Bestalling for Th. Poulsen.

²⁾ Horsens Bys Auctions Protocol 1682—1689.

³⁾ Horsens Skifte Protocol ³⁰/₈ 1693.

Hans Hustru var lige saa vel klædt. Til hans sorte Dragt svarede hendes sorte Klædes Kjole, til hans »couleur de loup«, hendes brune Stoffes, til hans hjemmegjorte, hendes graa Sarses. Naar hun færdedes ude i Galla, bar hun sin sorte »Lue af blommet Silketøj«, og, naar det var koldt, stak hun sine behandskede Hænder i den Maarskinds Muffe. Mindre elegant, men mere ugenert var Husdragten med »Nathuen«, det brune Stoffes Skørt, det blaa Forklæde, den »blaa uldne flossede Nattrøje« og Tøflerne. Til de intimeste Klædningsstykker hørte det graa Kirseis og det røde Raskes Skørt, den gamle røde Nattrøje, »Pietrøjerne«¹⁾ og de 6 Særke. Af Halsduge, Linhætter, Hovedklæder og Forklæder havde hun en ikke ringe Beholdning²⁾.

Poul Vendelbos Hjem kan ikke kaldes fattigt; men det er vanskeligt at faa nogen rigtig Forestilling om Faderens Indtægter. Man kan ikke se, hvad hans Handel og øvrige Bestillinger har kastet af sig. I Tidsrummet 1687—1691 var det aarlige Gennemsnitsantal af Troløvelser, Bryllupper og Begravelser efter Kirkebogen 9, 13 og 39, men det er rige og fattige Brudepar, fornemme og ringe Lig mellem hinanden. I det sidste Halvaar 1689 beløb Auktionssalærerne sig til 87 Rdlr. 8 Skilling, men, hvor meget der deraf faldt paa Auktionsmesterens Del, er ikke godt at vide. Formue erhvervede han ikke; men hans Aktiver var dog større end Passiverne. At dømme efter de eneste bevarede Skattelister i Horsens meget defekte Kæmnerarkiv³⁾, har han hørt til Skatteydernes Mellemlasse. Naar Henrik Lichtenberg gav 1 Rdlr. 4 Mark 8 Skilling og »Rasmus Lirumdreyers Enche« 4 Skilling, betalte Thomas Poulsen 3 Mark.

Sin Omgangskreds synes han at have valgt mellem Haandværksmestre, mindre Købmænd, Lærere og ligestillede. Raadmand Andreas Hansen Flensborg, Skipper Knud Thomassen, Feldbereder Peder Arentzen, Peder Hattemager, Rasmus Guldsmed og »den latinske Skolemester« nævnes blandt dem, han kom sammen med til Barnedaab eller bad som Faddere til sine egne Børn.

Den 31. Juli 1693 døde Thomas Poulsen Vendelbo, og den 3. August blev han stedet til Hvile paa »Kirkegaardens middelste Plads«. Han kom pænt i Jorden, Lysene brændte, og alle Klokkerne ringede; det alene kostede 3 Rdlr. 3 Mark; de samlede Omkostninger løb op til 18 Daler⁴⁾, og saa har han vel nok faaet Bedemand

1) Livstykke og Skørt i et Stykke.

2) Horsens Skifteprotocol $\frac{3}{7}$ 1709.

3) Mandtal og Taxt over Horsens Bys Indvaanere til Præste- og Organist Løn 1689 og 1692.

4) Horsens Kirkebog, Horsens Kirkerøgnskaber.

gratis; hans Kollega, Peder Hansen, har ikke kunnet være bekendt at tage noget¹⁾).

Skifteretten traadte sammen den 30. August; »men som den salig Mand sig nogen Viddløftighed og bortskyldig Gæld havde efterladt«, blev det endelige Skifte holdt den 25. September. Hele Boet blev vurderet til lidt over 950 Daler, Gælden var omtrent 650; tilbage til Enken og de 2 Smaadrenge blev der knap 300 Daler; en Broderlod, 73 Daler 1 Mark 5 Skilling, var Poul Vendelbos Fædrearv. Formynder for de to Smaadrenge blev »ærlig og velagte Mand M o u r i d s R a s m u s s e n, Borger og Indvaaner i Horsens«; deres to Farbrødre boede jo paa den anden Side Bælt. Deres Arvepart skulde fremdeles forblive ved Gaarden, og Moderen forpligtede sig til at holde dem med Kost og Klæder til deres 16. Aar samt uden deres Arvs Forringelse at holde dem »til Skole, Ære og Lære«²⁾.

Saa blev Hjemmet da ikke opløst; Moderen blev boende i Hospitalsgaarden og beholdt sine Møbler og øvrige Sager³⁾, skønt en stor Del af Løsøret var udlagt til Kreditorerne. En af disse, Konsumptionsbetjent S t e p h a n J a c o b s e n, friede til Enken, der hverken var ung eller rig, og 15. August 1694 stod deres Bryllup i St. Ibs Kirke⁴⁾. Han har maaske følt sig fristet af Ejendommen; thi paa den blev Parret boende, og her voxede Poul op. Stephan Jacobsen var en stræbsom Mand, han drev Købmandskab og Skibsfart, ejede Halvparten af en Skude paa 11 Læster, »Hjorten« kaldet, og blev Interessent i Konsumptionskompagniet⁵⁾. Velstanden voxede jævnt, Ejendommen steg i Værdi, Prioriteten blev indfriet⁶⁾, Løsøret forøget, man holdt 2 Piger, og Pouls Mødrenearv blev dobbelt saa stor som Fædrearven. Om Pouls Skoletid foreligger der ingen Efterretninger; det er højst rimeligt, at han, som Hofman beretter⁷⁾, har været en flink Elev, hvem det har været Lærerne en Fornøjelse at undervise. Student blev han fra sin Fødebys Skole 1705 19 Aar gammel⁸⁾.

1) ³/₁₀ 1693 blev fhv. Strandrider Oluf Pedersen beskikket til Bedemand i afg. Thomas Poulsens Sted (Horsens Befalingsbog).

2) Horsens Skifte Protocol ²⁵/₉ 1693.

3) Samme Protocol ²⁹/₇ 1709, hvor næsten alle de gamle Møbler m. m. genfindes.

4) Horsens Kirkebog.

5) Anna Nielsdatters Skifte ²⁹/₇ 1709, Stephan Jacobsens Skifte ¹³/₁₂ 1728.

6) I Horsens Bys Pantebrevsprotocol ²⁸/₄ 1685 findes vedtaget: Dette Pant blev indløst ¹⁰/₄ 1702.

7) Hofman: Efterretninger om velfortjente danske Adelsmænd B. III. S. 211.

8) Københavns Universitets Matrikel B. II. S. 307.

Poul Vendelbos korte Studentertid tilhører Sagnverdenen; Historien om hans store Fattigdom, om hans mangelfulde Garderobe, om den romantiske Maade, hvorpaa han fik Rejsepenge til Rusland, staar ikke til Troende. Det hele er gaaet meget mere prosaisk til, end Carl Ploug beretter i sit smukke Digt, men ogsaa mere ærligt end Carl Deichman insinuerer¹⁾. Poul Vendelbos lille Fædrearv har vel nok kunnet hjælpe ham over den første Tid i København; i 1706 forstrakte Stedfaderen ham med 122 Rdlr., og næste Aar, da Rejsen til Rusland skulde gaa for sig, laante han ham yderligere 180 Rdlr.²⁾. I Nutidsmønt vilde disse Laan betyde omtrent 3,000 Kroner.

Den 23. Maj 1708 døde Anna Nielsdatter, 67 Aar, 1 Maaned og 5 Dage gammel, og den 30. samme Maaned blev hun jordet; alle Klokkerne ringede og Lysene brændte, ganske som da hendes første Mand blev begravet³⁾. Ingen af hendes Sønner var til Stede ved Dødslejet; Niels⁴⁾ var »bosiddende i Norge ved Skien ved Hytteværket«, og Poul var nu »udi Muskoven i Tieniste«. Hver af Sønnenne fik i Mødrenearv 111 Rdlr. 1 Mark $8\frac{3}{4}$ Skilling. Det var akkurat nok til at betale Niels' Gæld til Stedfaderen, men Paul blev ham endnu 190 Rdlr. skyldig.

Stephan Jacobsen sørgede ikke længe over sin bedagede Hustru; allerede 30. September 1709 ægtede han **B o d i l O l u f s d a t t e r**, der skænkede ham 4 Sønner og 2 Døtre. Det yngste Barn gik i sit fjerde Aar, da Moderen den 6. Oktober 1728 lukkede sine Øjne; allerede den 13. November samme Aar fulgte Manden hende i Graven⁵⁾. Trods den store Børneflok var Familiens Kaar stadig bleven bedre. Da Gælden var betalt, blev der 2,775 Rdlr. til Deling mellem Børnene; en Broderlod blev paa 555 Rdlr., nøjagtig det femdobbelte af Poul Vendelbos Mødrenearv⁶⁾. Om denne havde vedligeholdt Forbindelsen med sin Stedfader, vides ikke; sin Gæld til ham havde han længst betalt. Muligvis har han vist

¹⁾ Medd. af det norske Rigsark. B. I. S. 24. Heri hedder det, at P. V., der var i Besøg hos en Mand i Jylland, gjorde sig usynlig med en denne tilhørende Sum Penge, som han dog »remitterede, efter at være kommen nogenledes i Stand«.

²⁾ P. Vendelbos Missiver dat. Nykøbing $29/10$ og $28/12$ 1706 samt Hafnia $11/8$ 1707. Fremlagte i Anna Nielsdatters Bo. $29/7$ 1709.

³⁾ Horsens Kirkebog og Kirkeregnskab.

⁴⁾ Giessing beretter (S. 6 Note), at søn Broder af Poul V. under Navn af Christen Wendelboe havde bosat sig som Bonde paa Gaarden Furuwald, Gjerpe Sogn, Bamb Fogderi, Bratsborg Amt i Christiania Stift. Han kaldte sig siden Christen Furuwald o. s. v. Skønt denne Efterretning skyldes Professor P. A. Munch, er den dog urigtig. Poul V. har aldrig haft nogen anden Broder end Niels Vendelbo. Denne skal have været Byskriver i Skien (Medd. af det norske Rigsark. B. I. S. 24).

⁵⁾ Horsens Kirkebog.

⁶⁾ Horsens Skifte Protocol $26/3$ 1729.

ham den sidste Ære; thi ved Stephan Jacobsens Død var han Stiftamtmand i Aarhus. Den lille Poul Thomsen Vendelbo hed nu Poul Løvenørn, var Generalmajor og hvid Ridder og havde med Ære tjent sit Fædreland som Officer og Diplomat. Endnu skulde han naa meget videre, og hans Stjerne skulde først slukkes ved hans Død; thi Poul Løvenørn var en lykkelig Mand og for-tjente at være det.

Uddrag af Kancelliets Registrarer ang. Vielser, Daab og Begravelser 1676—81.

Ved **H. C. Roede.**

(Sluttet.)

1679

2. Jan. Pr. til Udesundby Sogn, Chr. Brochmann Gudmansen og Mette Mandix — u. Tr. og L. S. R. 1.
5. — Jan Christopher Møller og Mette Nielsdatter — u. Tr. og L. S. R. 1.
8. — Morten Mouridtzen og Ingeborg, Knud Aggers Enke — u. Tr. og L. S. R. 1.
9. — Claus Jacobsenn og Anne Lische Steinfas — u. Tr. og L. S. R. 1.
11. — Chr. Banner til Frederiksgave og Jfr. Mette Kulau. F. R. 1.
12. — Jørgen Sørensen og Margrethe Henrichsdatter — u. Tr. og L. S. R. 1.
13. — Claus Henrichsen Bone og Anne Knudsdatter — u. Tr. og L. S. R. 1.
14. — Niels Hansen og Johanne Tøgersdatter i Aalborg — u. Tr. og L. S. R. 1.
16. — Vinhdl. Johann Daniel Klein og Sidtzell Jensdatter — u. Tr. og L. S. R. 1.
16. — Peter Petersen [Sønderborg] og Sidtzel Ollesdatter¹⁾ — u. Tr. og L. S. R. 1.
18. — Hans Michelsenn Børns og Magdalene Andersdatter i Ribe — u. Tr. og L. S. R. 1.
21. — Rasmus Kieldsen og Gundele Jørgensdatter — u. Tr. og L. S. R. 1.
25. — Rasmus Sørensen og Cathrine Anthonjdatter — u. Tr. og L. S. R. 1.
25. — Julius Jensen Harboe og Lisabeth Christiansdatter — u. Tr. og L. S. R. 1.
28. — Plattenslager Andreas Henrichsen og Sidsell Sørensdatter — u. Tr. og L. S. R. 1.
28. — Peder Hansen Munch og Anne Erichsdatter — u. Tr. og L. S. R. 43.
30. — Rektor i Kbhvn., Peder Foss og Anne Gregersdatter²⁾ — u. Tr. og L. S. R. 1.

¹⁾ Viede 28. Jan. Kbhvn. Trin. Kb.

²⁾ Viede 4. Febr. Kbhvn. Frue Kb.